Dnro 001/81/2018

Markus Penttinen 30.10.2018

Eduskunta
Suuri Valiokunta
SuV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne asiantuntijakuulemiseen 7.11.2018 klo 13.00

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista

Komission ehdotus EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi vuosille 2021-2027 on yleisesti tuettava. Varoja on suunnattu nykyistä enemmän tulevaisuutta vastaaviin painopistekohteisiin ja varojen hankinnassa esitettään uusia ajatuksia.

Suuri valiokunta pyysi lausuntopyynnössään vastaamaan erityisesti tiettyihin kysymyksiin:

Mihin rahoituskehysten kokonaistason tulisi asettua, jotta ratkaisu ei lisää Suomen maksutaakkaa kohtuuttomasti, mutta mahdollistaa keskeisten EU:n painopisteiden toteutumisen ja turvaa Suomen kohtuullista saantoa*?*

Rahakysymyksenä EU:ta ei tule lähestyä etusijassa kamreerimaisella nettomaksaja-ajattelulla. Suurimmat EU:n taloudelliset hyödyt tulevat esimerkiksi sisämarkkinoiden ja kauppapolitiikan sekä vapaiden liikkuvuuksien kautta. Lisäksi unionista koituva hyöty koostuu vaikeasti numeroitavista, mutta myös taloudellisesti myönteisesti vaikuttavista seikoista, kuten selkänoja maailmantason neuvotteluluissa, vakaus, turvallisuus ja rauha.

Nämä hyödyt ovat suurimpia erityisesti Suomen kaltaiselle pienelle maalle. Viimeisimpien lukujen mukaan Suomen nettomaksu on viitisen euroa kuukaudessa kansalaista kohti. Ottaen huomioon kaikki EU:sta tulevat suorat ja epäsuorat hyödyt, tämä hinta on jopa halpa.

Vaikka nettomaksaja- ja "Suomen saanto" -ajattelut on otettava painavasti huomioon, leimaavat ne liikaa valtioneuvoston kantaa, kun kokonaisuus on kuitenkin ratkaiseva. Sovitteluratkaisu budjettikehyksen tasosta voitaisiin löytää komission ehdotuksen (1,11 % jäsenmaiden bruttokansantulosta) ja valtioneuvoston vanhassa tasossa (1,06 %) pitäytymisen välillä.

Miten rahat tulisi kohdentaa Suomelle ja EU:lle hyödyllisellä tavalla ottaen huomioon se, ettei EU:n toimintaa voida arvioida vain menojen ja tulojen perusteella, vaan suhteessa EU-jäsenyyden tuomaan lisäarvoon mm. kansantaloudelle. Miten ja millaisella

rahoituksella kautta voidaan edistää EU:n ja kansallisia tavoitteita. Vastaavatko kehykset EU:n uusiin haasteisiin ja lisäävätkö ne politiikkatoimien johdonmukaisuutta?

Komissio esittää, että koulutus-, nuoriso- ja liikunta-alojen yhteistyöohjelma Erasmus+:n koko kaksinkertaistetaan ja tutkimusohjelma Horisontti saa lisäyksen. Nämä ohjelmat on arvioitu EU:n toiminnan hyödyllisimmiksi ja unionin kilpailukyky ja työllisyys on yhä korostuvasti riippuvainen osaamisesta. Esitys on siis oikea, mutta Horisontti-ohjelman jatkon rahoitus olisi kuitenkin pitänyt kaksinkertaistaa kuten Erasmus+:n. Näiden kahden ohjelman osuuden kasvattamista tulee jatkaa ensi vuosikymmenellä aiotussa budjetin välitarkastelussa.

Akava pitää myönteisenä kytkentää, joka on tehty oikeusvaltiokehityksen, perusarvojen sekä toisaalta EU:n varojen jakamisen välillä. Yhteisen arvoperustan mureneminen hajottaisi myös EU:n yhteisten ratkaisujen tekijänä ja ajan myötä myös sisämarkkinat ja muut vastaavat rakenteet.

Komission ehdottama rakenneuudistusten tuki on myönteinen siitä näkökulmasta, että uudistuksia tekeviä palkitaan. Tähän asti yleinen suuntaus on ollut jopa päinvastainen, kun uudistuksia tekemättömille kriisimaille on annettu tukipaketteja muiden jäsenmaiden rahoituksella. Uudistuksien tekemiseen, tekemättömyyden tai tuloksien mittaamiseen liittyy tietysti ratkottavia kysymyksiä, mutta ne tuskin voivat olla ylitsepääsemättömiä.

Tähänastinen tosiasiallinen tila eli EU-varojen mekaaninen kierrättäminen esimerkiksi perusarvoja loukkaaviin tai yhteisiä taloussääntöjä loukkaaviin maihin ei voi jatkua tällaisenaan.

Riittävätkö rahat kaikkien politiikkojen toteuttamiseen? Miten rahojenkäytön vastuullisuus ja läpinäkyvyys turvataan*?*

Varat eivät voi riittää kaikkien politiikkojen toteuttamiseen, mutta niiden ei tarvitsekaan. Unionin toimivalta on rajattu ja monilla jaetun toimivallan alueilla jäsenmailla on päävastuu.

Komission budjettiesitys on askel kohti vastuullisuutta, sillä ilmastokysymykset sekä esimerkiksi ympäristöasioiden LIFE-rahaston kasvattaminen puolella ovat näkyvästi mukana. Tämä on oikea linja.

Läpinäkyvyys toteutunee nykyisillä haku-, tarkastus- ja julkisuusmenetelmillä kohtuullisesti, vaikka niitäkin tulee kehittää edelleen ja monet kokevat ne raskaina. Onko olemassa tietoa, että EU-varojen läpinäkyvyys olisi heikompi kuin jäsenmaiden varojen käyttö keskimäärin? Näin ei taida olla.

Suomen tulee panostaa ohjelmaneuvotteluiden lisäksi ohjelmien toimeenpanovaiheeseen ohjelmakomiteoissa, jotta Suomi pystyy aktiivisesti seuraamaan saantiosuutensa toteutumista ja suunnittelemaan kansallisia toimia.

Onko rahoituslähteitä tarpeen etsiä uusista rahoituslähteistä? Mitä vaihtoehtoja on käytettävissä?

Unionin nykyinen rahoituspohja on johtanut siihen, että neuvottelut monivuotisesta budjettikehyksestä nähdään jäsenmaiden hallituksissa liikaa kansallisena maaotteluna. Pohdinnat siitä, miten pystyttäisiin luomaan mahdollisimman paljon yhteistä lisäarvoa, ovat jääneet toissijaisiksi ja täten myös Suomen hyödyt vähäisemmiksi kuin ne voisivat olla. Tarve muutoksille on selvä ja yksi näistä olisi EU:n omien varojen kehittäminen. Historiallisesti omien varojen osuus EU:n budjetista oli nykyistä huomattavasti korkeampi eikä sitä pidetty ongelmallisena.

Kuten valtioneuvoston selvityksessä todetaan, säilytetään nykyiset kolme omien varojen lähdettä (perinteiset omat varat, ALV-perusteiset omat varat, joita on hieman muutettu, sekä BKTL-perusteiset omat varat) ja niitä uudistetaan. Lisäksi komission budjettiesityksessä oli mukana uusina päästökauppajärjestelmästä saatavat tulot, osaksi yhdistetystä yhteisöverosta saatavat tuotot sekä niin sanottu muovijätevero. Näistä valtioneuvoston suhtautuu kielteisesti erityisesti kahteen ensimmäiseen.

EU:n asettama selvityshenkilö Mario Monti teki parisen vuotta sitten selvityksen unionin omien varojen kehittämisestä ja siinäkin oli monia erilaisia ehdotuksia. Valtioneuvoston useimmiten kielteistä kantaa omien varojen kehittämiseen perustellaan tavanomaisesti Suomen maksuosuuden nousulla. Tämä on huomionarvoista, mutta jokaisen jäsenmaan soveltaessa kaavamaisesti samaa ajattelutapaa ei pystytä mihinkään uudistuksiin. Esimerkiksi valtioneuvoston kannatettava ykkösehdotus omien varojen kohdalla eli jäsenmaksualennuksista luopuminen tulisi mahdottomaksi.

Ei ole tarkoitus, että omat varat laskettaisiin vanhojen rahoituskanavien lisäksi, vaan ne vähentäisivät jäsenmaiden suoria rahoitusosuuksia. Omien varojen kysymyksessä tarvitaan joustavuutta ja luovaa ajattelua kaikilta jäsenmailta ml. Suomelta.

Kannattaako rahojen kierrättäminen Brysselin kautta?

Suomen näkökulmasta rahoja kierrätetään kunnallisella, valtakunnallisella ja EU-tasolla. Tulevaisuudessa mahdollisesti myös maakuntatasolla. Rahojen kierrättäminen on siis yleinen kysymys, joka ei koske yksinomaan Euroopan unionia.

Kierrättäminen on hyödyllisimmillään silloin kuin luodaan eri osapuolten välistä yhteistyötä, jota olisi vaikeampaa saada aikaiseksi hajautetusti. Esimerkiksi pitkälti rajat ylittävään toimintaan keskittyvät tutkimusohjelma Horisontti ja koulutusohjelma Erasmus+ ovat esimerkki tästä. Rakennerahastot perustuvat taas pohjimmiltaan yhteisvastuuseen ja jäsenmaiden väliseen solidaarisuuteen. Nämä leimaavat myös rahojen jakoa kansallisesti. EU:n isoista budjettieristä maatalous perustuu taas yhteisiin markkinoihin ja sen tukiin, joita on myös kansallisesti.

Kierrättämisellä voi siis olla eri perusteita ja niillä voi olla kytkentä muihin unionin toimintoihin. Esimerkiksi Suomen ajamaa turvallisuuskysymysten EU-yhteisvastuuta tuskin saataisiin aikaiseksi, jos toisaalla esitettäisiin rakennerahastojen kautta toteutetun taloudellisen yhteisvastuun poistamista. Varojen kierrättämiskysymys on suomalaisessa keskustelussa ollut esillä eniten rakennerahastojen yhteydessä.

Edellä todettu ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö EU:n varojen käytössä pitäisi tehdä painopistevalintoja ja pienentää joidenkin toimintojen osuutta. Varoja tulisi suunnata komission esitystäkin enemmän rajat ylittäviin lisäarvoa luoviin toimenpiteisiin, EU:n globaaliin rooliin sekä kestävään kasvuun.

Muuta: yksimielisyysvaatimuksesta luopuminen

Budjettikehyksestä päätetään neuvostossa jäsenmaiden yksimielisyydellä. Sinänsä on tärkeää, että kehyksestä saavutetaan mahdollisimman laaja yhteisymmärrys. Toisaalta tätä yksimielisyysvaatimusta käytetään hyväksi myös sellaisissa yhteyksissä, joilla ei ole mitään suoranaista tekemistä EU:n budjetin kanssa. Lisäksi jäsenmäärältään kasvaneessa unionissa yksimielisyysvaatimus johtaa usein tehottomuuteen. Näistä syistä EU:n budjettikehyksestä tulisi voida päättää esimerkiksi vahvistetulla määräenemmistöllä.

Akava ry:n puolesta

Markus Penttinen
kansainvälisten asioiden päällikkö